

Atskleistos naujos grafų Tiškevičių paslaptys

Praėjus daugiau kaip dviem mėnesiams, kai buvo sensacingai aptikti grafų Tiškevičių palaikai, Kretingoje sklaidosi paskutinės šios didikų giminės atstovus saugojusios paslaptys. Išanalizavus senovinius dokumentus neseniai paaiškėjo, kad Kretingą išgarsinęs, joje Žiemos sodą įrengęs Juozapas Tiškevičius mirė ne sava mirtimi, o buvo netyčia pražudytas profesoriaus iš Karaliaučiaus.

Šiuo metu Vilniuje, Valstybinės teismo medicinos tarnybos laboratorijoje, atliekami visų šešių anksčiau ir pernai Kretingoje, Tiškevičių giminės koplyčioje, rastų palaikų DNR tyrimai. Jų rezultatų laukiama sulaukčius kvapą, nes iki šiol nenustatyta kartu su didikais palaidotos mįslingos maždaug 50 metų moters tapatybė.

Kas yra greta didikų atgulusi nežinoma moteris, palaidota šiame sarkofage, paaiškės atlikus DNR tyrimus. Gintauto Maciaus nuotr.

Įkapių neekspozuotus

2014-ųjų spalį senosiose Kretingos kapinėse atskleista paslaptis jau dabar laikoma viena reikšmingiausių šio miesto ir Vakarų Lietuvos istorijoje – po dešimtmečius trukusių paieškų Tiškevičių giminės koplyčios rūsyje aptikti didikų palaikai, paslėpti sumūrytuose postamentuose. Kaip jau rašyta, trijuose postamentuose buvo grafo J. Tiškevičiaus (1830-1891 m.), jo žmonos Sofijos Horvataitės-Tiškevičienės (1839-1919 m.), anūkės Marijos Tiškevičiūtės (1891-1896 m.) ir kol kas nežinomos moters palaikai. Visi jie palaidoti išpūdinguose sarkofaguose. Iškelus palaikus iškart buvo paimti jų kaulinio audinio mėginiai, atlikti osteologiniai ir antropologiniai tyrimai. Muziejininkai ilgai svarstė, ką daryti su sarkofaguose rastomis įkapėmis, nes didikai, net penkerių metų mergaitė, palaidoti su įvairiais simboliniais daiktais. J. Tiškevičius anapilin išlydėtas su vienu arba dviem kardais (aptiktas vienas), masyviu sidabrinu kryžiumi, paradine carinės Rusijos karininko uniforma. Jo žmona – su

šventiniais drabužiais, kuriuos vilkėjo net pozuodama fotografams, religiniais simboliais, vestuviniu žiedu. Anūkė Marija – taip pat su kryželiu, rožiniu. Tik mįslingoji moteris buvo aprenpta specialiais, butaforiniais laidojimo drabužiais. Tačiau ant jos sarkofago puikavosi porcelianinių gėlių vainikai. Archeologus ir istorikus šokiravo tai, kad du iš trijų postamentų buvo nuardyti, pro plyšius išbrauta ir į sutuoktinių grafų bei anūkės sarkofagus, jie išplėšti. Paaiškėjo, jog kapų plėšikas ar plėšikai darbuos praėjusio amžiaus šeštąjį dešimtmetį: vandalus išdavė neapdairiai postamento viduje pamesta to laikotarpio degtukų dėžutė. „Svarstėme, ar įkapes restauruoti ir ekspozuoti muziejuje, ar palikti ten, kur ir buvo aptiktos, – sarkofaguose arba prie jų. Pasitarę su restauratoriais nusprendėme jas užkonservuoti, o vėliau sudėti į sarkofagus, atgal pas šeimininkus. Matyt, bus padarytos tikslios kai kurių įdomesnių artefaktų replikos, kad muziejaus lankytojai galėtų jas išvysti iš arčiau“, – sakė Kretingos muziejaus istorikas Julius Kanarskas.

Nesėkminga operacija

Per keletą mėnesių kretinigiškiai iki smulkmenų išnarpliojo grafų gyvenimo istorijas ir atskleidė naujų, visuomenei iki šiol nežinotų faktų. Pasirodo, vienas žinomiausių Tiškevičių atstovų grafas Juozapas mirė ne sava mirtimi. „Senosiose metrikose pavyko rasti rusiškus įrašus, kad grafas J. Tiškevičius sirgo plaučių vandenlige. Buvo pasamdytas kažkoks garsus profesorius iš Karaliaučiaus, gydytojas, ir jis operavo grafą. Tikėtina, jog bandant pašalinti iš plaučių vandenį užgauta kraujagyslė. Grafas mirtinai nukraujavo... O galėjo dar gyventi, nors ir buvo paralyžiuotas, sėdėjo neįgalioje vežimėlyje, jį nešiojo tarnai. Tačiau grafas dar buvo veiklus“, – atskleidė J. Kanarskas. Dabar jau žinoma ir tai, kad grafų anūkė Marija mirė ne nuo epilepsijos, kaip spėta anksčiau, o nuo meningito. „Parašyta, jog mirė nuo smegenų uždegimo. Ši liga anuomet buvo labai klastinga, dažna, ja sirgdavo net ir didikų vaikai. Štai ir grafo pirmasis sūnus Juozapas, gimęs 1863 metais, mirė būdamas ketverių – taip

pat nuo smegenų uždegimo. O S. Tiškevičienė iškeliavo anapilin nuo senatvės“, – pasakojo J. Kanarskas. Beje, grafas J. Tiškevičius tarsi pats prisišaukė mirtį, nes dar būdamas gyvas užsisakė prabangų sarkofagą Karaliaučiuje. Jo žmona Sofija labai dėl to pyko ir neleido vyrui parsivežti pirkinio namo.

DNR tyrimai užtruks

Valstybinės teismo medicinos tarnybos Serologijos ir DNR laboratorijos vedėja Rima Baranovienė patikino, kad palaikų tyrimai atliekami nuo 2014-ųjų gruodžio vidurio. Kretingos muziejaus užsakymu, be keturių spalį rastų asmenų, dar bus tiriami anksčiau koplyčioje palaidotų Kazimiero (mirė 1941 m.) ir Jadvygos (mirė 1940 m.) Tiškevičių palaikai. „Visų jų tyrimai kainuos per 2 tūkst. eurų. Kol kas tapatybės identifikacijos tik vadovaujantis istoriografine medžiaga, antropologiniais ir osteologiniais tyrimais. Tačiau siekiant visiško duomenų patikimumo reikia nustatyti ir DNR“, – paaiškino Kretingos muziejaus direktorė Vida Kanapkienė.

Pasak DNR tyrimus atliekančios R. Baranovienės, darbas gali gerokai užtrukti, nes palaikų audiniai – seni. „Dėl Tiškevičių dar nieko negaliu pasakyti. Bandome išskirti DNR iš kaulinio audinio. Kalbant apie nežinomą moterį, tikslas – nustatyti tapatybę ir giminystės ryšį su Tiškevičiais“, – tvirtino mokslininkė. Istoriko J. Kanarsko teigimu, ponija X mirė ir buvo palaidota praėjusio amžiaus ketvirtąjį dešimtmetį. Jai – per 50 metų. „Kas ta moteris – vis dar mįslė. Kadangi palaikai rasti paslėpti postamente Tiškevičių šeimos koplyčioje, ji galėjo būti arba grafų giminės atstovė, arba ištekėjusi už kurio nors iš Tiškevičių, galbūt jų giminės atstovo sesuo. Bet tikrai ne tarnaitė, ne mokytoja, kaip bandoma spėlioti, nes grafų artimiausi tarnai ilsisi kapinėse šalia koplyčios. Ir palaidota ji jau nebe pagal XIX a. papročius, kaip

Juozapas ir Sofija su anūke, o pagal tarpukario tradicijas“, – patikslino J. Kanarskas. Mįslingoji ponija anapilin išlydėta su butaforiniais batais kartoniniais padais, laidoti skirtingais padais, laidoti skirtinga sunkia, jos sarkofagas turėjo serijinį gamyklos numerį. „Tokia jau buvo tarpukario tradicija: nebelaidoti su tikrais, dėvimais drabužiais. Be to, moteris mirė laikotarpiu, kai vyko reformos, buvo naikinami dvirai, kai muzikas galėjo būti turtingesnis už bajorą. Tad ir palaidojimas – kuklus“, – kalbėjo istorikas.

Griš po 4 metų

Visi keturi aptikti sarkofagai su palaikais šiuo metu saugomi ir nuo praėjusių Vėlinių eksponuojami Kretingos muziejaus patalpose. Ateityje šios kultūros vertybės bus restauruojamos. „Jei gausime finansavimą. Juk vieno sarkofago restauravimas kainuoja 60-70 tūkst. litų ir trunka apie metus. Jau parengėme ir pačios Tiškevičių koplyčios atnaujinimo bei pritaikymo visuomenės poreikiams techninį projektą. Šie darbai atsies apie 2 mln. litų. Tam irgi prašome finansavimo iš Kultūros ministerijos“, – vardijo Kretingos muziejaus vadovė V. Kanapkienė. Muziejininkai ketina grąžinti sarkofagus į tą pačią koplyčią. Svarstoma, galbūt palikti juos atvirus. „Grafas Juozapas buvo balzamuotas. Į jo karstą, esantį sarkofage, įmontuotas stiklas, tad Tiškevičiai sąmoningai siekė būti matomi ir po mirties. Manome, jog tikslinga tai padaryti ir ateityje. Žinoma, dar svarstysime, kas ir kiek turėtų būti matoma, nes reikia paisyti estetikos. Palaidotųjų drabužiai taip pat yra užkonservuoti, ateityje gal bus pasiūtos jų replikos. Juk grafas palaidotas su visa paradine kario uniforma, kurią labai smarkiai sudarkė kapų plėšikas ar plėšikai. Buvo nuplėšyti antpečiai, išdraskyti „apoletai“, išimtos sagos, dingo diržo sagtis ir kita“, – aiškino J. Kanarskas.

Denisas NIKITENKA
Lietuvos žinios

Sarkofagai eksponuojami už stiklinių durų Kretingos muziejaus patalpose. Gintauto Maciaus nuotr.

Gintauto Maciaus nuotr.